

Äktenskapskurserna vid Stockholms stads familjerådgivningsbyrå¹

Av jur. kand. *Birgitta Linnér*, Stockholm.

Tämligen snart efter familjerådgivningsbyråns öppnande började medarbetarna känna behovet att i någon form arbeta på ett mer förebyggande sätt än som vanligtvis sker. Den övervägande delen av byråns klienter kommer nämligen på ett rätt sent stadium i konfliktens skede. Det första försöket med en pedagogisk förebyggande verksamhet gjordes med en äktenskapskurs våren 1954, när familjerådgivningsbyrån arbetat i tre år. Kurserna kan betraktas som ett led i arbetet att hjälpa ungdomen mentalhygieniskt.

Jag citerar ur byråns promemoria till barnavårdsdirektören angående den första kursen:

"På förslag av delegerade för familjerådgivningsbyrån och dess personal har vid byrån planlagts en kurs för personer, som ämnar ingå äktenskap, och för nygifta. Den är närmast tänkt som ett första försök att arbeta på ett nytt sätt i förebyggande syfte, men det är vår förhoppning, att kursen skall följas av flera och framdeles ingå i byråns arbetsprogram.

Intentionen är att kursdeltagarna inte bara passivt skall lyssna till föreläsningar utan genom frågor och diskussioner sätta sig in i och något genomarbeta de problemställningar, som kursen berör."

Sedan 1954 har en äktenskapskurs hållits varje höst och vår så när som på en gång. Vi har alltså sammanlagt haft åtta kurser.

Kurserna har annonserats i tidningarna och genom broschyrer, som skickats ut till personalkonsulenter, pastorsexpeditioner etc. I viss utsträckning har rekryteringen gått den personliga vägen genom vänner och bekanta, som tidigare deltagit.

Deltagarna har varit förlovade eller gifta par, i åldern omkring 18—30 år. De har delats upp i två grupper, en äldre och en yngre, räk-

nat efter kvinnans ålder. En annan indelningsgrund som diskuterats men ännu inte tillämpats, vore att skilja på förlovade och nygifta. I socialgruppshänseende har spridningen varit ganska stor. Det har utbildats en god gruppanda, och olikheterna i bakgrund har inte utgjort några synbara hinder. Vid första sammanträdet görs en allmän presentation. Om frågan "du" eller titlar var vi från början ovissa, men fann efterhand att deltagarna föredrar att redan från början bli du med varandra.

En kurs består av sex (en gång sju) sammankomster, förlagda till familjerådgivningsbyråns lokal under en följd av onsdagskvällar. Vi brukar hålla på från en kvart i åtta till tio; någon gång drar det över. Avgiften är tio kronor per deltagare och betalas vid första sammanträdet. Vi frågar gruppen om de vill ha någon förtäring, som de i så fall får betala själva. Det brukar de önska, och det serveras kaffe eller frukt. Deltagarna hjälper själva till med att servera och ställa iordning efteråt, och männen praktiserar gärna litet huslighet.

Varje sammankomst börjar med ett föredrag för alla deltagarna. Därefter delar de upp sig i sina grupper och diskuterar kvällens ämne. Programmet våren 1958 såg ut på följande sätt: Att gifta sig; Ram kring tillvaron: bosättningsfrågor; Hur skall vi sköta vår ekonomi; Äktenskapet ur juridisk synpunkt; Den personliga gemenskapen; Den sexuella samlevnaden; Att bli förälder. — Rubrik för hela kursen: Att leva tillsammans.

Vi tillhandahåller broschyrer, vanligen mot betalning, och presenterar ett urval av äktenskapslitteratur. En av byråns medarbetare har till särskild uppgift att följa med vad som händer på området. — De första kurserna hade vi frågelåda, men har sedan inte behövt det. Filmföreläsning, som vi prövade en gång, slog inte så väl ut.

Ämnena under kursen har rört ungefär sam-

¹ Anförande vid den av Stockholms stads mentalvårdsbyrå anordnade samarbetskonferensen om *Gruppverksamhet*, den 24 maj 1957. Ett par uppgifter har justerats till att gälla fram till hösten 1958.

ma områden, men kursens utformning har aldrig betraktats som definitiv. Vi har experimenterat oss fram och även diskuterat kursens uppläggning med deltagarna själva. De har fått frågeformulär att fylla i, och de har varit ganska generösa med både beröm, kritik och förslag.

Huvudansvaret var det första året lagt på föredragshållaren. Gruppledaren hade en mera passiv funktion som värdinna. Deltagarna delades upp i två mindre grupper, som inte träffades alls sinsemellan. Detta innebar, att föredragen fick dubbleras. Talaren var kvar efter sitt föredrag och svarade för den fortsatta diskussionen. Det gick att ordna eftersom alla föredragshållarna — med undantag för en bosättningskonsulent — togs bland familjerådgivningsbyråns personal. — Snart gick vi emellertid över till en annan ordning. Föredragen hölls för alla deltagarna på en gång. När man sedan delade upp sig, var det gruppledaren (inte föredragshållaren) som ledde diskussionen. En fördel med det är, att det blir samma person, som leder samtalen alla gångerna. För att man skulle få tillfälle att utnyttja föredragshållarens expertis, brukade denne skyttla mellan grupperna. Vi har emellertid trott oss finna, att det verkar litet distraherande på gruppen. Vi har nu kommit därhän, att föredragshållaren är med om diskussionen bara när det gäller juridik och bosättning. I övrigt är gruppdeltagarna ensamma med gruppledaren, som de hinner lära känna väl och som blir något av en fast punkt i deras samvaro. Det förefaller, som om det systemet skapar den bästa samhörigheten.

Gruppledarna är fortfarande hämtade bland byråns egna familjerådgivare, men som föredragshållare anlitas i större utsträckning utomstående krafter.

Samtalsgrupperna bestod från början av tio par. Det har emellertid varit ett regelbundet återkommande önskemål från deltagarna, att grupperna skulle minskas. Vi har nu inte mer än 6 à 7 par i varje grupp, vilket förefaller vara lagom. — Något eller några par försvinner vanligen efter första eller andra gången, sedan brukar alla fullfölja kursen mycket samvetsgrant.

Den avslutande kvällen var under första

åren upplagd som en stor sammankomst med alla deltagarna och byråns hela personal närvarande. Vi hade livliga diskussioner om kvinnligt—manligt, hem—yrke—trivsel etc. De tre sista gångerna har vi emellertid valt ett annat system. Ett eller två inbjudna par, med åtminstone 10 års äktenskap bakom sig, har först inför alla deltagarna intervjuats om sina erfarenheter under formen av ett informellt samtal. Några frågeställningar kan nämnas: Hur var det att lämna den gamla familjen och bilda eget hem? (Inklusive svärsläktproblemet.) Vad betyder barnen när de kommer? Intressen och hobbies. En del om svårigheter och anpassning i allmänhet. Tips på olika sätt att få vardagstrivsel. — Ungdomarna har varit livligt intresserade och själva ingripit med frågor och invändningar. Därefter har man återgått till de små samtalsgrupperna, och kursen har avslutats i deras krets.

En genomgående tendens i förändringen av kursernas uppläggning har alltså varit, att de små samtalsgruppernas ställning som den grundläggande enheten har stärkts.

Alla förändringar i kursprogrammet har vuxit fram ur diskussioner och gemensam planering på familjerådgivningsbyrån. En förutsättning för det nya systemet, som bygger mera på gruppledarna, har varit den med åren större erfarenheten och växande säkerheten hos byråns medarbetare.

Äktenskapskurserna syftar i första hand till att ge faktiska kunskaper. Det är i överensstämmelse med en vitt utbredd tendens, som kan iakttagas både här och i utlandet; man betonar vikten av att ungdomen får saklig information om sin nya ställning i äktenskapet. Ur arrangörernas synpunkt kan man säga, att det är ett rätt omfattande kunskapsstoff som meddelas. Hos deltagarna är det antagligt, att ganska litet fakta stannar kvar, men de har dock fått glimtar av vad det finns att kunna och av vad man i vissa situationer behöver veta.

Kurserna vill för det andra skänka en ökad psykologisk insikt och förutsättningar för en bättre anpassning inom äktenskapet. En självklar förutsättning är, att deltagarna kommer i par. Vår erfarenhet tyder på att det gemen-

samma inhämtandet av kunskaper och det gemensamma deltagandet i samtalen stimulerar dem till att fortsätta samtalen inbördes och hjälper dem till en större öppenhet mot varandra.

Samvaron med andra par i samma situation ger en grupp känsla av en ny och värdefull typ. Den innebär bland annat att man får se att det finns andra som har liknande frågor som man själv, men också att man får se hur mycket situationerna kan variera. En grupp ger en liten provkarta på skilda typer av relationer. Deltagarna ser hur det hos ett par finns motsättningar och spänningar, hos ett annat friktionsfritt samspel. De får närbild med vad man kan kalla olika "relationskonstellationer", och det befördrar förmodligen deras psykologiska medvetenhet och ger dem mer av perspektiv på den egna situationen. — Tilläggas kan att kursdeltagarna får klart för sig att det finns någonstans att vända sig, om de senare skulle råka i svårigheter. Vi har haft en del fall, som en tid efter kursens avslutande konsulterat byrån.

Om från början föredragshållaren och föredragen var det viktiga, har tyngdpunkten alltmer kommit att läggas vid gruppen som en arbetsenhet, vilken av föredraget får material för kvällens samtal. Det är efter vår erfarenhet hittills särskilt tre komplikationer i gruppens "liv" som grupplederen måste söka komma tillrätta med.

1) Det är viktigt, att samtalen inte förvand-

Forts. fr. sid. 21

Eriksson, T. m.fl.: Förvarings- och interneringsklientet.

SOU 1953: 32. Bil.

Dahlström, G.: En prognosundersökning angående straffregistret i Stockholm.

Manuskript 1956. Refererad av Boalt i: Socialt beteende. Stockholm 1957.

Curman, H., Jonsson, G. och Kälvesten, A.-L.: Ref i Allmän Familjerådgivning.

SOU 1957: 33.

Tiller, P. O.: Father absence and personality development of children in sailor families.

Nord. Psykol. Mon. ser. no 9. 1958.

Whiting, J. W. M. och Child, I. L.: Child Training and Personality.

New Haven 1953.

Levy, D. M.: Maternal Overprotection

New York, Col. Univ. 1943.

Plant, J. S.: Personality and the Cultural Pattern. New York 1937.

las till individuell rådfrågning. Enskilda konflikter och problem som kommer upp bör, om möjlighet finns, hänvisas till individuell konsultation. När det gäller upplysningar och sakfrågor av t. ex. juridisk och ekonomisk art tas de frågorna givetvis upp. Där finns det ett stort behov att fråga konkret. Men så fort en fråga blir personlig bör den, ifall den tas upp i gruppen, under alla omständigheter föras över till ett allmänt, principiellt plan. Man bör vara mån om att inte den enskildes problem får störa gruppintresset.

Frågor som gäller bosättning eller juridik kan givetvis vara lika emotionellt laddade som så kallade personliga frågor. Budgetfrågan exempelvis kan rymma mycket sprängstoff. Det händer också att en part vill få grupplederen att ta ställning, såsom när en nygift make säger: "Inte kan det vara riktigt att min fru har kvar sitt yrkesarbete när vi får barn?" Han vill så att säga få ett domstolsutslag. Det måste grupplederen undvika. Han söker i stället göra frågan till en allmän fråga som gruppen i sin helhet kan behandla. Det säger sig själv att det ibland ställer stora krav på grupplederen att smidigt omforma frågeställningen.

2) Om det råder en schism eller i varje fall starka spänningar inom ett par, så kan det komma fram alltför tydligt i gruppen. Det fria samtalet kan t. ex. hindras av att den ena parten sitter och lurpassar på den andras yttranden. Ibland kan man märka, att gruppen reagerar mot det. Konflikter och motsättningar hos ett par, som hotar att sprida sig till de andra paren, måste bemötas av grupplederen utan att man tar upp saken direkt.

3) Det kan också vara svårt att balansera ett dominerande par och att aktivera de passiva på ett omärkligt sätt. Hur uppgiften att balansera gruppgemenskapen som helhet skall klaras, får bedömas från fall till fall.

Det har hänt att deltagarna önskat att man skulle träffas igen vid ett senare tillfälle. Ett sådant "eftermöte" har hållits, med gott resultat. Frågan om efterundersökningar har också dryftats på byrån. Ännu så länge är vi emellertid hänvisade till de personliga intrycken, men dessa har otvivelaktigt varit sådana att de stimulerar till fortsättning och utbyggnad av arbetet.